

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կես տարվանը 6 ռուբլ:
Ուսանողները 5 կոպեկով:
Թիֆլիսում գրվում են միմյանից խմբագրատան մէջ:
Օտարապետացիք դիմում են ուղղակի
Тифлис. Редакция «Мшак»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տոհմ օրերէն):
Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լիզուով:
Ցայտարարութիւնների համար վճարում են
խրատանցիւր քաղին 2 կոպեկ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

„ՄՇԱԿ“

ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐԸ

ԵԿՈՂ 1882 ԹԻՒՆ

(Տ Ա Ս Ն Ե Ր Մ Է Կ Ե Ր Ո Ր Դ Տ Ա Ր Ի)

Կը հրատարակվի նոյն դիրքով և նոյն պրոգրամայով:
ՊՐՕԳՐԱՄԱ. I. Տէրութեան կարգադրութիւններ, II. Առաջնորդող յօդուածներ, III. Ներ-
քին տեսութիւն, IV. Արտաքին տեսութիւն, V. Խառն լուրեր, VI. Հեռագրեր, VII. Ֆեկիտոն
կամ Բանասիրական, VIII. Ցայտարարութիւններ:
ԼՐԱԳՐԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՒՆԸ, 10 ռուբլ է, կէս տարվան 6 ռ., իւրաքանչիւր
ամսին 1 ռուբլ, Հատով համարները 5 կոպեկ:
Գրվել կարելի է խմբագրութեան մէջ հետեւեալ հասցեով. Тифлис, редакция «Мшак».
Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ երկամիջ: Նա-
մակ վ. Աղուլիսից: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ
ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ամերիկա: Ֆրանսիա: Նամակ
Թիֆլիսից:—ՀԱՆՈՒԳԻՐՆԵՐ:—ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒ-
ԹԻՒՆՆԵՐ:—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Դասիթ բէկ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Նոյեմբերի 30-ին

Մի քանի խառն և միմեանց հետ կապ հունե-
ցող տեղեկութիւններ, ահա բովանդակութիւնը
խմբագրական նամակի: Երեւել Պօղոս Պետրոս և
կեղեցու նախկին երեցիօխանից պահանջում էին
նորա վրա մնացած եկեղեցու փողերը: Երբեք դա-
մար չէր:

ԴԱՍԻԹ ԲԵԿ

Պ Ա Տ Մ Ա Կ Ա Ն Վ Է Պ

(1722—1728)

ԺԶ.

Խանի ամբողջ բաժանված էր երկու գլխաւոր
մասերի, մէկը մէջ գետեզովում էր ընդարձակ կա-
նաւոցը, իսկ միւսը մէջ նրա դրամատուրն: Այս
գիշեր պիտանաւոր մասը իր կատարելով կազմա-
կերպութեան մէջն էր. ֆէյրաշները, դրոգները,
բոլոր զինուորական և դրամական պաշտօնակա-
ները իրանց տեղումն էին: Մէկ սենեակ չէր կար,
որ լուսավորված չը լինէր. բոլորի մէջ խմելած
էին խանի ծառայողները, անհամբերութեամբ ըս-
պասում էին նրա հրամանին:

Խանը իր վեզիրի հետ առանձնացած էին մի
մեկուսի սենեակում, խորհուրդ տնեխն Գուցե
նրա կեանքում առաջին անգամն էր պատահում,
որ դեղերից այդ ժամում կանամուտն չէր գտն-
վում: Սենեակը, որի մէջ առանձնացած էին նրանք,
չառ փողը էր, վարդապետներ ինքեցած էին և
դռները փակած: Նախանձեակում, սպասում էր
խանի փոխարին մանկավարժներից մէկը միայն:

Արդիւ իշխանը ծաղկապառիկ նստած էր մի
թանաքափն: Դրոգի վրա, իսկ նրա առջև սղեղա-
ւոր կերպարանքով չըբած էր վեզիրը: Երկուսի
մէջ տիրում էր խորին, չարագուշակ ընտելեան
Միայն լուրի էր լինում դէլանի մնացածը:
Կրկնորը, որ ներդաշնակարար ձայն էր արձակում
խանի ամեն մի ծիսելու հետ: Խան այն գիշեր նա

մի առանձին ակտիվութիւն էր ծնում «բօրոյղու»
խմբագրում, որ իմպրեսիոն չափ արեւելցի
էր: Նրա դէմքի վրա նկարված էր կատաղի վր-
դովմուշ, ճակատը կնճած էր, կրակոտ բերքը
վայրենի կերպով չարժեւում էին թաւ յօնքերի
տակից:

—Ձեր ծառան դարձեալ թող է տալիս իրան
աղերսարկու լինել, խան, խօսեց վեզիրը խոնար-
հովանքով. —ուրիշ ճար չը կայ, ամեն ընդդիմա-
դրութիւն ապարդիւն կը լինէր և աւելի կը դրը-
նէր ինչ անհաւան կատարութիւններ: Եւ դարձեալ խոր-
հուրդ և՛ առաւօտեան անձնատուր
լինել: Մենք խաղաղութեան նշան կը տանք, եւ
ինքս կը գնամ թշնամու բանակը և հաշտութեան
դաշն կը կապեմ բէկի հետ:

—Եւ երբեք և՛ իմ պատերի դերձմանով
եթէ դու միտանալով կը համարձակվիս այսպիսի
յիմարութիւններ խօսել, եւ կը հրամայեմ չափ
նման քեզ ստատիկն, դուռաց բռնակալը դադարի
մոնչիւնով:

Սպասնալը չը չիփոխեցրեց վեզիրին, նա բա-
ւական սառնարարութեամբ պատասխանեց:

—Ինձ համար մի և նոյն է առանց այդ էլ բէ-
կի պիտանալը: Ինձ կը ստատիկն, աւելի լաւ է
որ չառ կատարվի և իմ տիրոջ ձեռքով:

Վեզիրը խօսքը փոքր ինչ մոլորացրեց խանի
կատարողութիւնը վեզիրի վերաբերութեամբ: Նա
խորտաւարով պատասխանեց:

—Դու ինքը կորցրել ես, վեզիր, Արտաշէ-
կունի խանը չէ կարող անձնատուր լինել մի պիտե՞

*) «Բօրոյղու» կոչված թանաքափն ծխում էր
հին ֆայրաշակարարի կողմերի թափառական ցեղե-
րը, որը ստատիկ թանկ է:

կի, առաջնորդող յօդուածներ մեծ ակտիվութիւն
կարգում են այստեղ, իսկ մի կամ երկու մարդիկ
որանք առում են «Մշակը», հենց ամենից շատ հե-
տաքրքրվում են դրանք «Մշակի» ընթերցանու-
թեամբ:—Չէ որ դուք չէք սիրում «Մշակը», բայց
ինչո՞ւ կարդում էք նրան, հարցրի մի օր մի կար-
ձահատակ վարժապետից:—Այո, այդպէս է, ճիշտ էք
նկատել, եւ ինքս էլ զարմանում եմ, եթէ փո-
սից մի քանի լրագիրներ տաւում եմ, առաջին
պարտականութիւնս է լինում կարդալ «Մշակը»
և ապա միւսները:

Հոտով սպասում է քաղաքային վարչութեան
մէջ մի հետաքրքիր նիստ: Չայնաուր վատիկ Նղիա-
զարեանը լրացած է համարում քաղաքացիական պ.
Ղորգանեանի պաշտօնակատարութեան ժամանա-
կամիջը, մի քանիսր առում են թէ ոչ, քաղաքագ-
րութիւնը դեռ ևս չարձանակելու է իր պաշտօնը, նա
ու թէ համարում է քաղաքացիական այն օրից երբ
նա նախագահ էր քաղաքային վարչութեան համար
պարտաւոր յանձնաժողովի, այլ այն օրից երբ
բացկեց քաղաքային ինքնակարգութիւնը:

Մի քանի օր արանից առաջ մի դէպք առիթ
տուեց ինձ լեզվաբան գիտն: Ողբան զարմա-
ցայ, երբ գիւրը մտնելիս աչքիս ընկաւ մի հիւնա-
ւի շէնք:—Ու՛մ է պատկանում այս, հայնում եմ
ինձ տանող սայլորդին:—Ստեփան աղային: Ընթեր-
ցող, եթէ Ս. աղայի ով լինելը քեզ հետաքրքիր
է, պատմեմ, դա վաղեմի վաղեմի սպասուորդն էր.
ոչ շատ հեռու անցեալում ամուսնացել է: Յըն-
ժա, հայոց ազգ, Ստեփանիկները պաշտօնեւում
են ազգում, ոսկու և արծաթի մէջ խրված, իսկ
Ներսէսը, քո պաշտելի պատրիարքը, ո գիտէ մի
անշուք սենեակում: Անցեալներում թաղանթական
խումբը մի ներկայացում տուեց յօդու «Ժողովուրդ»
դժբանքի: Փողը կարծեմ ուշացաւ խմբագրու-
թեան հասցեն, պատճառը շատերի վրա ծախած
տոմսակիւնի ապաւելներն է, որ դժուարութեամբ
է ստացվում. մօղս է լրագիր կարգալ և փողը չը
տալ, խառնում գիւր նիստի:

Երևանում փող տոկոսով տուող ВЕСЕЛНОЕ ОЮ-
ро Արտեմ Միտանայի հետ ընկերացաւ Անա-
նիա Տէր-Մարտիկանը քանի մի հազար ռուբլ դը-
րամագլուխ մէջ բերելով:

Դաւուրի, որը իր ազգականին խնդով յանդիմն է
պաշարել իմ բերդը: Էդուց, մեծ մարդարէի օգնու-
թեամբ, եւ նրա արհմը իմ շնորհիւ լափել էր տառի
—Եթէ, Աստուած տայ, իմ տիրոջ առաջը կա-
տարվի, ձեր շնորհը մի գիշերելի նախաճաշիկ կու-
նենան, բայց եւ չեմ կարծում, որ նրանք այդքան
բախտ ունենան, պատասխանեց վեզիրը հեգնու-
թեամբ:

Խանը դարձեալ կատարեցաւ և ձեռքը տարտ-
դելի իր արի երախակալը, ասելով:

—Կու ինձ վրա ծիծաղում ես անգամ... Վեզիրը
չը թողեց նրան խօսքը աւարտել, իսկոյն պատա-
խեց:

—Մերձիկ վեզիրը երբեք իրան թող չի տալ
ծիծաղել իր գլխի պատիկ վրա, որին միշտ յար-
գել է: Նա հաւատարմութեամբ ծառայել է ձեր
հանգուցեալ հօրը (թող նրա հօգին յափտնական
լուսի մէջ լինի): Նա իր հոգատար ձեռքերի վրա
է մեծացրել ձեզ: Նա այդ տան աղ ու հացը կե-
րել է, երբեք չի դաւաճանի իր տէրերին:

—Բայց խորհուրդ կը տայ խոնարհվել Աստուծոյ
համար առջև, կարեք խանը նրա խօսքը:

—Ոչ, խորհուրդ կը տայ խոնարհվել Աստուծոյ
կամքի առջև, պատասխանեց վեզիրը:

Խանը լռեց և մտախոհութեամբ միտեց զօր տալ
դէլանին, որով կարծես, աշխատում էր արթ-
նացնել իր թմբած ուղիղը: Բայց վեզիրը, բաւ-
կան ծանօթ լինելով բռնակալների բնաւորութեա-
նը, դիտել, որ նրանք որքան խիստ են, աւելի
այնքան թուլ են: Երբ բարկանում են, պէտք է
չողգործել, երբ յամուտում են, պէտք է վախեցնել:
Երբ թուլանում են, պէտք է անմիջապէս բռնա-
նալ նրանց մտածութիւնների վրա:

Ոչ մի ժամանակ Ներսէսի փոստատարը այդ-
քան անկարգութիւն չը կար հայ լրագիրների վե-
րաբերութեամբ, որքան այժմ. լրագիրը սնանկում
մի անկիւնը գցած, ալ ուզում է վերցնում է թէ
«Մշակ» և թէ «Մեղու»: Այդ հանգամանքը ոչ առ-
կաւ նպատակում է շատերի լրագիր չը ստանալուն,
փաստ գիտելն ապիշն ստանում է և ինքը ձրի
կարգում:

ՆԱՄԱԿ Վ. ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ

Նոյեմբերի 24

Այսօր երրորդ օրն է, որ ձիւն է գալիս այս-
տեղ, սուտ չի լինի եթէ ասեմ. կէս սառնից
աւելի է նստել ձիւնը. փողոցներում անցնելու
տեղ չը կայ. ձերերը ասում են, որ իրանց կեան-
քում հազիւ մէկ կամ երկու անգամ են այդ-
պիսի թանձր ձիւն տեսել:

Մեր ուսումնարանի մէջ անհամաձայնութիւն-
ներ են տիրում ուսուցչաց և տեսչի մէջ (մի ան-
գամ էլ տիկնոջ և վարդապետի մէջ), երբեքն-եր-
բեքն փողոցի սկանդալներ են պատահում, իսկ
վերջին անգամ քիչ էր մնացել գաւազանահա-
րութեան համեր բանը... Ինչ է անում հոգա-
բարձութիւնը, միթէ չէ հասկանում, որ ուսում-
նարանի յառաջադիմութեան ամենագլխաւոր
պայմաններից մէկն էլ այն է, որ ուսուցիչները
սիրով լինեն միմեանց հետ և համաձայնութեամբ
գործեն...:

Կրօնի դաստաւութիւնը մեր ուսումնարանում
չառ սակահոն է... Կրօնուսույցը երկխոյց այն-
քան դասեր է տալիս (4—5 թերթ ամեն դա-
սին), որ խեղճները բան ու գործ թողած՝ միայն
գործնով են պարագում: Երկխոյցը ստիպված
կրօնի դասը ծայրէ ծայր անգիր են անում և
կրօնուսույցը բաւական է մնում այդ թուրքակի
բլբլբլից... Բայց այս բաւական չէ, որ յարգե-
լի կրօնուսույցը այսքան ահաղիս դասեր է տա-

—Մեր գլխաւոր ուժերը թշնամի ոչնչացրեց,
խան, մենք այժմ դեմ դնուլու կարողութիւն չու-
նենք:

—Բայց դու մտածում ես մի բան, վեզիր,—
մեր բերդի ամրութիւնը: Նա այնքան անմաշկելի
է, որ կը դիմանայ, մինչև Ֆաթալի-խանից միւր
օգնութիւն կը հասնի:

—Ֆաթալի-խանից օգնութիւն մի սպասե՛ք
խան, մեր ուղարկած թղթատարին գտել են ճա-
նապարհի վրա սպանված:

Խանը գոռաթափվեցաւ:

—Բեկ ով ասաց, հարցրեց նա վրդովմունքով:

—Նրանք, որ դիտել տեսել էին դէպի Բարդի-
չառ փանող ճանապարհի վրա, Չայնաուր գետի
ափի մօտ, պատասխանեց վեզիրը հանդարտու-
թեամբ, և աւելացրեց. —Եթէ մեր նախկին հասած
ևս լինէր Ֆաթալի-խանի ձեռքը, դարձեալ նա
մեզ օգնել չէր կարող, որովհետեւ նա այժմ իր
կաշուցն է վախճում, ամրացնում է իր բերդը Գաւ-
դաղը աւանի մօտ: Բէկի յաջողութիւնները ամե-
նի վրա օտարաւի է գցել:

Խանը մի փոքր մտածելուց յետոյ ասաց:

—Մեկ օգնութեան կը հասնի Լեւոնակի խանը՝
Սեֆի-Կուլին, մենք նրա մօտ եւս դեպքս եւր ու-
ղարկել:

—Սեֆի-Կուլին այժմ թողել է Լեւոնակը և փա-
խել է Ալանական լեռները վրա: Կարեցի Պաղ-
գորպետը, որը Գաթիթ-բէկի քաջերից մէկն է,
չարաչար կերպով հարձում է Սեֆի-Կուլին:

—Մեկ օգնութեան կը հասնի Աստուած, հաւ-
կանում ես, Մահմադի և Ալիի Աստուածը, նա
որ մի բռնու մուսուլմաններով տարածեց խալափ
սիրապետութիւնը արդեւ աշխարհի վրա:

լիս և բթացնում երեխայոց, նա չէ էլ բարեհա-
ճում դասագրքի մուծ և անհասկանալի խոս-
քերը ու բառերը բացատրել և պարզաբանել:
Թուրքաբանութեան ուսուցիչն էլ ստիպում է խեղճ
երեխայոց լատուշեման դասագրքից խնդիրը
բառ առ բառ արտագրել տետրակի վրա և յետոյ
տակը խնդիրը լուծել... Երեխի, սա էլ նոր մեթո-
դա է... Չեմ կարծում, որ թուրքաբանութեան պ.
ուսուցիչը յանձն առած լինի թուրքաբանութեան
դասերի հետ գեղարվեստական և վայելչագրու-
թեան դասերն էլ աւանդել: Ձեռագործութիւնը
ևս մեր ուսումնարանում դանդաղ է առաջ գնում
և այդ աւելի հոգաբարձութեան մեղն է, քան թէ
վարժուհու, որովհետև վարժուհին տասը ձեռք
պէտք է ունենայ, որ 90 աշակերտուհու հետ
պարապէ, այն էլ օրական երկու ժամ: Մինչև
խեղճը մէկի կարը սկսէ և միւսի վատ գործածը
քանդէ, օրը միտնում է, զանգը տալիս են և դասը
վերջանում է: Ձեռագործութեան վարժուհին չա-
բաթներով պարապ է թողնում երեխայոց, որով-
հետև չէ կարողանում հասցնել: Ինչու հոգա-
բարձութիւնը չէ հոգում այս մասին, միթէ նա
չէ տեսնում այդ անկարգութիւնը, չէ լսում ծը-
նողաց իրաւացի տրտուհիքը...

Չ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վիեննայի թատրոնի հրդեհը, որտեղ սպանվել
են 900 մարդ, այն աստիճան սարսափելի երևոյթ
է որ մարդը ակամայ մտածում է թէ որքան
զգուշ պէտք է լինել այդ տեսակ մեծ ժողովա-
բաններում, ինչպէս թատրոնները և ցերկերը:
Լրագիրները հաղորդում են, որ Վիեննայի թա-
րոնի բոլոր դռները դէպի ներս էին բացվում և
ոչ դէպի դուրսը, այնպէս որ վտանգի ժամանակ
ժողովուրդը անկարող էր փրկվել: Մասնաւոր
վտանգաւոր են այնպիսի շինութիւնները, ինչպէս
ցերկերը, որտեղ, ինչպէս օրինակ մեր Թիֆլիսի
ցերկում, ընդամենը մի դուռ կայ: Դրա վրա
մեր տեղային վարչութիւնը պէտք է ուղարկու-
թիւն դարձնել: Երբ որ այդ տեսակ շինութեան
մէջ վտանգ է յայտնվում, կամ միայն լուր է տա-
րածվում թէ կրակ կայ, ժողովուրդը ելք չունե-
նալով ցերկից կամ թատրոնից, դաշնաբար սկը-
սում է մին միւսին կոտորել: Այդ տեսակ դե-
պուսաներում ամենակրթված մարդը յայտնվում
է որ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ մի գազան: Մասնա-
ւոր ցերկը, որ փայտից է շինված և որտեղ
հաւաքվում է հազար, երկու հազար հոգի, պէտք
է ոչ թէ մէկ, այլ ինչոք վեց լայն դռներ ունե-
նար:

Ստացանք Կ. Պոլսից պ. Կարապետ Կիւլպէն-
կեանից 20 թուրք պ. Բիւրքեմանին հասցնելու

—Աստուծոյ օգնութեանը ապակիներ մինչ պար-
տաւոր ենք, բայց պէտք է մտածել, որ մեր թըշ-
նամներն էլ Աստուծոյ ունեն:

—Նրանց առաջնորդում է սատանան, իսկ ճըշ-
մարիտ Աստուծոյ երեսը դարձնում է անհատա-
ներից:

—Երբեմն սատանան աւելի գործ է կատարում,
ինչպէս այսօր Մեր առաջապահ զօրքերը բոլորը
ջարդվեցան:

—Իրանով Աստուծոյ կամեցաւ մի փոքրիկ խը-
րատ տալ մեզ:

—Ինչու չէք ասում մի մեծ խրատ:

Տեսնութեան մուսլը դարձեալ անցաւ խանի
սարսափելի դէմքի վրա և նա զայրացած կերպով
պատասխանեց.

—Վէրի, դու միշտ սովորութիւն ունէիր խա-
խուսել, սիրտ տալ ինձ, իսկ այսօր թնչ է պատա-
հել քեզ հետ. քո բոլոր խօսքերը յուսահատական
են:

—Այսօր ես ցանկութեան չունեմ ձեզ չողոր-
դելու. եթէ խօսում եմ ձերարտութիւնը, այդ
առաջ է դալիս իմ դէպի ձեզ ունեցած հաւատար-
մութիւնից:

—Այդ հաւատարմութիւն չէ, վէրի, դու ցան-
կանում ես անպատուութեամբ արտաւարել իմ
օտըր, ասաց նա բաւական զգացված կերպով:
—Լսիր իմ վերջին խօսքը. ետեւից Աստուծոյ կամե-
լին չէ կատարվում. եթէ հասել է իմ իշխանու-
թեան վախճանը, կը լինի այն. ինչ որ վեճել է
Նախահանութիւնը: Իսկ եթէ դեռ ևս Ամենա-
կալի տը պիտի հովանաւորէ իմ իշխանութեանը,
այն ժամանակ, եթէ երկուքի տառերի թիւով զօ-
քեր ևս գալու լինեն մեզ վրա, զարձաւ մեր ցը-

նրա Անիի աւերակների ժողովածուի համար:
Փողը կը հասցնէր հասցէի հետ միասին, որ-
պէս զի ժողովածուն ուղարկվի ուր հարկն է:

Երեկ ուղարկեցինք Թիֆլիսի առևտրական բան-
կի միջոցով 400 թուրք (ժուրնալ դ'Օրիան) լրագիրն: Ուրեմն մեզ մօտ եղած 908 թուրք
15 կօպ. գումարից մնում է այժմ 508 թուրք
15 կօպէկ:

Մեզ խնդրում են յայտնել հետեւեալը. «Հայոց
Բարեգործական ընկերութեան խորհուրդը ծանու-
ցանում է ի գիտութիւն հասարակութեան, որ
որքեր ուր ստորագրվել են ընկերութեան անդամ
և դրամը վճարել են, այն տեղերից կարող են
ստանալ կանոնաւոր անդորրագիր, իսկ որոնք
նոյնների 15-ին ընդհանուր ժողովի նստի ժա-
մանակ ստորագրվել են պ. Գեորգ Հէջուրեանցի
մօտ, նրանք կարող են անդորրագիր ստանալ պ.
Լ. Դատուրեանցի խանութում: Խորհուրդը խնդ-
րում է նոյնպէս, որ անդամները բարեհաճեն չու-
նով ստանալ անդորրագիրները, որպէս զի կարող լի-
նեն նրանց ցոյց տալ ընդհանուր ժողովը մտնելու
ժամանակ, որ տեղի կունենայ մի քանի օրից
յետոյ: Իսկ այսուհետև անդամացութեան ստո-
րագրութիւնը, անդորրագիրները հատուցմամբ, ըն-
դունվում է 1. Խորհրդի անդամների մօտ, այն է
պ. պ. Անանովի, Գեորգի Գ. Տէր-Ասատուրովի,
Ե. Զիթաւովի, Ա. Մանթաշեօլի, Ն. Խօսրօսովի,
Ա. Մէլիք-Աղաբեանցի, Ն. Աթաբեկովի, Բ. Նա-
ւասարդեանի և Գ. Սունդուկեանցի մօտ, 2. Կենտ-
րոնական գրասենյակում, 3. Կովկասեան
գրասենյակում, 4. Լ. Դատուրեանցի խանու-
թում, 5. Առևտրական բանկում և 6. Փոխադարձ
կրեդիտի վարչութիւնում: Այս օրերս կը սկսվեն
հրատարակվել ընկերութեան անդամների անուն-
ները»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԵՐԻԿԱ

Գեկտեմբերի 6-ին ամերիկական կօնգրէ-
սի մէջ կարդայեցաւ Միացեալ Նահանգ-
ների նախագահ Արտերի Հրովարտակը,
որի առաջին խօսքերը երկրին պատահած
դժբաղդութեան են վերաբերում: Եթէ այդ
չը լինէր, գործերի դրութիւնը կատարելա-
պէս բաւականացուցիչ կը լինէր: Ժողովու-
րական բարօրութիւնը արագ զարգանում
է: Միացեալ Նահանգների յարաբերութիւն-
ները օտար պետութիւնների հետ շատ

խից մի մազ անգամ չի պակսի: Մենք պիտի ընդ-
դիմանանք մինչև վերջին շունչը, կամ կազատենք
մեր բերքը, կամ նա մեր գերեզմանը կը դառ-
նայ...

—Վերջինը աւելի հաւանական է...

—Թող այդպէս լինի:

Երկուսի մէջ ևս տիրեց մի խորհրդաւոր լու-
թիւն: Դա վտանգաւոր հիւանդի և բժշկի մէջ
տիրող լուծեան նմանութիւնն ունէր, երբ վեր-
ջինը սկսում է մտածել, թէ ինչ դարման պէտք
էր տանել նրա ցաւերին:

—Դուք յայտնեցիք ձեր վերջին խօսքը, խան,
ասաց վէրը: Ծանր կերպով, — բայց խիղճս հան-
գատացնելու համար, թող տուեցեք ինձ ևս յայտ-
նել իմ վերջին խօսքը:

Խանը ոչինչ չը պատասխանեց: Վէրը չարու-
նակեց.

—Ամբողջ Ղափանը ապստամբված է մեր դէմ:
Մենք կենում ենք չղապտտող կրակի և սրերի
մէջ: Հալիճորցի ծերունի Մէլիք-Փարսադանը, որ
երկաթի սիրտ ունի, իսկ զայլ խիղճ, իր փեսայ
տէր Աւետիքի հետ առաջնորդում են տեղային
ապստամբներին: Ամբողջ Գենուաղը ապստամբված
է. կըդատաւորեց Ստեփաննոս իշխանը, որ սատա-
նայի խեղճ ծանի և Բուստէմի քաջութիւն, կալերցի
Պապ զօրավարի հետ առաջնորդում են տեղային
ապստամբներին: Ամբողջ Զաւարդը ապստամբ-
ված է. Խորճորցի Թորոս իշխանը, որ փղի ուժ
ունի և աւելի սիրտ, իր ազգային մէլիք Նու-
բարի հետ առաջնորդում են տեղային ազա-
տամբներին: Ամբողջ Սիւխանը ապստամբված է.
բայկեզօրեցի Բայիզօր իշխանը, — այդ սարսա-
փելի հովան, որ իբրեւ չը ստացաւ մեր Դա-

լաւ են: Գարֆիլդի յիշատակը յաւիտեան
կը մնայ ամերիկացիների սրտերի մէջ և
այդ ծանր կորուստի պատճառով միւս ժո-
ղովրդների ստացած համակրութեան ա-
պացոյցները դրաւական կը լինեն միջադ-
գային հաստատ բարեփոխութեան և մարդ-
կութեան միաբանութեան համար: Երբեք
Միացեալ Նահանգների և Անգլիայի բա-
րեկամական յարաբերութիւնները այդքան
պարզ չեն երևացել, ինչպէս այդ դէպքում:
Եօրկսոուն մէջ անգլիական զրօշակին առ-
բած պատիւը շնորհակալութեան արգա-
սիք էր Անգլիայի արտայայտած զգացմունք-
ների համար: Եօրկսոունի տօնին Ֆրան-
սիայի հաւատարմատարների ներկայու-
թիւնը ամրացրեց Ամերիկայի բարեկամու-
թիւնը այդ երկրի հետ: Թէպէտ փարիզի
դրամական կօնգրէնցիան ցանկալի հետե-
ւանքներ չունեցաւ, բայց այնու ամենայնիւ
նա շատ օգտուէտ էր, որովհետեւ այդ
առարկայի մասին մտքերի փոփոխութիւն
կայացաւ: Կօնգրէնցիան եկող տարի նո-
րից կը սկսվի փարիզի էլէկտրական հան-
դիսի ժամանակ ամերիկացիք աջողութիւն
ունեցան: Գերմանիայից լավող զանգաւանե-
րը այն անձանց կողմից, որոնք ընդունել
են ամերիկական հպատակութիւն, իրակա-
նապէս վերջացան այն ժամանակից, երբ
գերմանական կառավարութիւնը համաձայ-
նեց Միացեալ Նահանգների կառավարու-
թեան հայեացքների հետ: Ցանկալի է վե-
րահաստատել բարեկամական յարաբերու-
թիւնները Բուսաւտանի հետ, ապահովելով
այդ երկրից այցելող ամերիկական խաղաղ
ճանապարհորդների պաշտպանութիւնը, մա-
նաւանդ հրէաների վիճակը, որոնց հետ
վարմունքը առիթ տուեց Միացեալ Նա-
հանգների կառավարութեանը մի քանի
բողոքներ ներկայացնել Բուսիայի և Սեր-
բիայի հետ դաշնագիրներ են կապված:
Կառավարութիւնը սրտանց ցանկանում է,
որ դադարի պատերազմը Չիլի, Բօլիւիայի
և Պերուի մէջ, որովհետեւ այդ պատերազմը
փնտսակար է Միացեալ Նահանգների շահե-
րի համար և կորստաբեր խաղաղ և ազատ
քաղաքակրթութեան համար: Կառավարու-
թիւնը, ի նկատի ունենալով, որ զիպոմա-

—Իմա կասեմ, թէ քնն են անում այդ բա-
բարները, առաջ տարու ծերունի վէրը: —
կօտորում են անգործ կերպով, առանց խորա-

տիական յարաբերութիւնները միմիայնա-
նապահների վիշտորութեամբ վերջը ան-
բաւականութիւններ են ծագեցնում, յի-
շեալ իւրաքանչիւր հանրապետութեանը ա-
ռանձին հաւատարմատար ուղարկեց այն-
պիսի հրահանգներով, որոնք յոյս են տա-
լիս խաղաղութեան վերականգնելու համար:
Նախագահը պնդում է, որ զօրքերի թիւը
աւելացնելի 30,000 զինուորներով և վերա-
նորոգելի նաւատորմը, որ անհրաժեշտ է
Միացեալ Նահանգների շահերի, առևտրի
և ժողովրդական պատուի պաշտպանութեան
համար: Նախագահը խորհուրդ է տալիս
տեղացիների հետ յարաբերութիւններ ու-
նենալու ժամանակ հետեւել քաղաքակր-
թութեան սկզբունքներին: Նախագահը իր
հրովարտակը վերջացնում է հետեւալ խօս-
քերով. «Շատ լաւ հասկանալով այն պա-
տասխանատուութիւնը, որ անսպասելի կեր-
պով ինձ վրա դրվեցաւ, ես մշտապէս կաշ-
խատեմ օգնել ձեզ այնպիսի միջոցներ զոր-
ծադրել և այնպիսի կարգադրութիւններ
անել, որոնց նպատակն է մեր հայրենիքի
փառքը և մեր ժողովրդի օգուտը և բա-
րօրութիւնը»:

Գիտօի դատաւարական գործի մասին
դատարանի նիստերից մէկի ժամանակ յան-
ցաւորին հարցրին. «Դուք մտաւորապէս
առեղջ էք: — Ես էկապերտ չեմ, պատաս-
խանեց Գիտօ, թող այդ հարցը էկապերտ-
ները վճռեն: Դատարանը կամենում էր ան-
պատճառ Գիտօի կարծիքը իմանալ այդ
հարցի մասին, բայց Գիտօ բարկացաւ և
ոչինչ չը պատասխանեց: Գիտօին հարցրին,
արդեօք ճշմարիտ է, որ յուլիսի 1-ին զի-
շերով նա պահում էր Գարֆիլդի ճանա-
պարհը: Գիտօն անկարգրեց, թէ ինքը
ինչ էր անում մինչև այն օրպէս, երբ հան-
գուցեալ նախագահը և միմիայն Բլեն դուր-
եկան վերջինի տանից: «Նրանք գնում էին
ձեռք ձեռքի տուած, միմեանց կպած, ինչ-
պէս երկու ընկերուհի աշակերտուհիներ:
Շատ լաւ էր նրանց վրա նայել: Այդ հան-
գամանքը աւելի էլ հաստատեց իմ համոզ-
մունքը, որ Գարֆիլդ անձնատուր է եղել
Բլենին»: Այնուհետեւ հարցրին էկապերտ-
ներին: Նրանցից մէկը Գիտօին խելագար

թիւն դնելու սեռի և հասակի Կնիկների փորձը
պատում են, և տղաներին դուրս հանելով, ցոյց
են իրանց նիզակների ծայրին: Երբուհու ալիքը ներ-
կում են իր արիւնով: Գենուաղի գաւառում ոչնչ-
չացրել են Վահրապաւայ, Բաղաբար, Գոմերանց,
Թօս, Թաղաւէր, Աբիս (Ապկէս), Զուար, Լիճ
Թիւրքաբանակ գիւղերը: Լեւիաղի ձորի բոլոր թիւք
բնակիչները ոչնչացրած են. մի փոքրիկ ժող-
ովայն փախել է դէպի Օրդուար: Դափանի գա-
ւառում բնակվող են արեւ կաց և Բիս գիւղերը:
Բարգիւշաղի գաւառում բնակվող են արեւ Զափ-
նիւր: Սիւխանի կողմերում բնակվող են արեւ
Քուրթլար աւանը և Աթէջը: Իսկ այդ բոլորը
դուր գործի սկիզբն է:

—Ամեն տեղ, ինչու գտնում են, յափշտակում
են: Զաւարդուրի Խուստուրի կողմած լեռների վրա-
յից Թորոս իշխանը թալանել է տուել Յաթալ-
խանի 2000 ոչխարները, սպանել են նա 12
հովիւներին: Միսիթար սպարապետը և տէր Աւե-
տիքը, Ղազան-Գօլու կողմած լեռների վրա, կո-
տրել են թուրքմէնների մի քանի խաշնաթ-
ցիկեր, թալանել են նրանցից 6300 ոչխար և
430 այլ անասուններ: Կաղբէլու լեռների վրա
նրանք զարկեցին թուրքմէնների մի այլ ցեղ և
թալանեցին 900 անասուններ: Աւանգաղի լեռնե-
րի վրայից թալանել են կաց աւանի Միլայ-Սա-
լի իշխանի գեղեցիկ նժայեղների երամակը:

Բայց խաշնո, պատերազմող զանգերից, բնի
մանր, առաջակային խաւերը, ցրված զանգեր
տեղերում, սարսափելի յափշտակութիւններ և
գործում կրճատելի անասուններում բոյն է գրել
վաղորդապետեցի Թարթիւն ամաստէրը իր
խաւաղի: Որոշանայ անասուններում բոյն են գրել